

Hz. İsa'nın Ölümü ve Ref'inin Naslar Bağlamında Tetkiki*

An Analysis on Jesus Christ's Death and Ascension in the Context of Religious Canonical Texts

Mehmet KILIÇARSLAN

Öz

Hz. İsa hem doğumu hem vefatı ve hem de tekrar geri geleceğine dair görüşler noktasında insanlık düşünce tarihini en çok meşgul eden isimlerin başında gelir. Tarihte hiçbir beşerin doğumu onunki kadar tartışılmadığı gibi ölümü de tartışılmamıştır. Yine çeşitli kültürlerde var olan mehdi ve mesih inançları incelendiğinde, yeniden dünyaya döneceğine inanılan ismin Hz. İsa olduğunu düşünen insanların sayısı diğer bütün isimlerin fevkine çıkmaktadır. Zira Hıristiyanların tamamı ve Müslümanların kahir ekseriyeti yeryüzüne tekrar nüzul edecek kişinin Hz. İsa olduğunu kabul eder.

Bizim bu çalışmada incelemek istediğimiz konu Hz. İsa'nın ölümü, göğe kaldırılması ve tekrar nüzülü olduğundan doğumuna yönelik tartışmalara girmeyeceğiz. Göğe kaldırılmasına gelince, tüm Hıristiyanlar konuya dair İncil ayetlerine binaen Hz. İsa'nın öldürüldükten sonra göğe kaldırıldığını kabul eder. Kur'an tarafından haber verilen göğe kaldırılma meselesine itiraz eden Müslüman yoktur. Ancak Müslümanlar, "Hz. İsa öldürülerek mi göğe kaldırılmıştır yoksa canlı olarak mı?" noktasında, onun öldüğünü kabul edenler ve bunu reddedenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İki görüşte olanların da Kur'an ve sünnetten bir takım delil ve dayanakları olduğu gibi aklî delilleri de vardır. Bu çalışmada tüm bu deliller kendi başlıkları altında ele alınıp incelenecek, sonuca gidilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. İsa, ölüm, ref, nas, tetkik.

Abstract

Jesus Christ is the leading figure whose birth, death, and also advent were discussed most throughout the history of thought. No other person's birth was discussed as much as his, and this is the case for his death as well. When different beliefs of *mahdi* or *messiah* in various cultures examined, he comes the first who was most thought that return to the earth again. All the Christians and vast majority Muslims accept Jesus as the one who will descend to the earth again.

Since this study aims to elaborate on the ascension and the declension of the Jesus Christ we will deal with the arguments about his birth. As for his ascension, all the Christians accept that he was ascended to the thrones after his death, according to existing verses of the Bible. There is not any Muslim who do not accept this ascension, which is revealed by Qur'an, as well. However, Muslims are divided into two regarding the issue that whether he was ascended after the death or he was ascended as he was alive. Both camps have certain proofs from the Qur'an and the prophetic

** Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Nevşehir-Türkiye, 76mkaa@gmail.com

*Bu çalışma 25-27 Haziran 2019 tarihlerinde gerçekleştirilen III. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

traditions (*sunnah*), and they also have some rational arguments. In this study, all of these arguments will be addressed and analyzed under separate sub-sections and a conclusion will be attempted to arrive at.

Keywords: Jesus Christ, death, ascension, religious canonical text, analysis.

GİRİŞ

Hz. İsa hem doğumu, hem vefatı ve hem de tekrar geri geleceğine dair görüşler noktasında insanlık düşünce tarihini en çok meşgul eden isimlerin başında gelir. Tarihte hiçbir beşerin doğumu onunki kadar tartışılmadığı gibi ölümü de bu denli tartışılmamıştır.

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam, ilahî kaynaklı bu üç dinde “beklenen kurtarıcı” inancı bulunduğu gibi ilahî kaynaklı olmayan Hinduizm, Budizm, Brahmanizm ve Zerdüştlük gibi dinlerde ve hatta bu dinlerden etkilenen pek çok ilkel kabile dininde bu inancın bulunduğu tespit edilmiştir. İlk olarak Sümerlerde doğduğu daha sonra Babililer ve Mısırlılarda geliştiği düşünülen ve ilk örneklerine Kral I. Sargon (MÖ. 2350 dolayları) ile Hammurabî’de (MÖ. 1728-1686) rastlanan beklenen kurtarıcı inancı, Saoşyant, Server-i Mikâlî, Vaad edilmiş Mesih, Mansur, Müceddid, Mehdi, Mesih, Gâib İmam, İmam Mehdi, Mensren, Ghost-Danc, Maytreya, Kalki, Ameni¹ gibi değişik isimlerle önümüze çıksa da hepsindeki mantık aynıdır: Gökten bir kurtarıcı incek ve kendi dinine inanan mazlumları yaşadıkları zulümden kurtaracaktır.²

Bu inanç çoğunlukla uğradıkları baskı ve zulüm sonrası, kendi güç ve kudretleriyle özlemini duydukları adalet ve barışı, inanç özgürlüğünü sağlayamayan imanlı insanların, zuhur edecek gaybî bir gücün bunu sağlayacağı umudundan beslenmiştir. Ancak hiçbir dine inmayan filozofların dahi böyle bir kurtarıcıyı ve onun kuracağı adalet düzenini beklediklerini ortaya koymaları, bunun fitrî bir duygu olduğunu düşünmemize de yol açmaktadır. Meşhur filozof Tabatabâi (ö. 1981), “İnsanoğlu yeryüzüne ayak bastığından itibaren mutluluk ve saadetle iç içe olan bir toplumsal hayatın ümidini hep kalbinde taşımış ve bu ümidine ulaşmak için çaba harcamıştır. Eğer böyle bir ümit gerçekleşmeyecek olsaydı, insanın böyle bir ümit taşıması mümkün olmazdı. Eğer yiyecek yaratılmasaydı, insana açlık duygusu da verilmezdi; eğer su olmasaydı, insanda susama duygusu da olmazdı; eğer ona bir eş yaratılmasaydı, cinsel duygu da verilmezdi.” diyerek, insanda var olan beklenen kurtarıcı fikrinin bu ümidin gerçekliğinin delili olduğunu söyler.³

Mehdi ya da mesihin kimliğine gelince, çeşitli kültürlerde var olan mehdi ve mesih inançları incelendiğinde, yeniden dünyaya döneceğine inanılan ismin Hz. İsa olduğunu kabul edenlerin sayısı diğer bütün isimlerin üzerine çıkmaktadır. Hıristiyanların tamamı, Müslümanların da kahir ekseriyeti yeryüzüne tekrar nüzul edecek kişinin Hz. İsa olduğuna inanır. Bu nedenle yeryüzüne nüzul edecek kişilerin isim listesinde Hz. İsa ismi, yukarıda sayılan mehdi/mesihlerin hepsini geride bırakır.

¹ Hangi ismin hangi kültüre ait olduğu için bkz. Sarıkçioğlu, E. (1986). Mecusi dininde Mehdi inancı, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 1-7.

² Çalışma konumuz çeşitli toplumlardaki Mehdi-Mesih inançları ve bunların temelleri olmadığından detaya girmedik. Konuya dair detaylar için bkz. Yavuz, Y. Ş. (2017). *Beklenen kurtarıcı inancı*, İstanbul: Kuramer Yayınları; Sarıkçioğlu, E. (2003). “Mehdî”, *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, XXVIII/369-371.

³ Abdullah Turan'ın konuya dair uzun bir yazısı için bkz.

http://www.zeynebiye.com/islam-oncesi-dinlerde-mehdi-inanci_m3184.html

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada naslar ışığında Hz. İsa'nın ölecek mi yoksa canlı olarak mı göğe ref edildiği sorusunun cevabı aranacak, İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünnetin ışığında bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Bizim bu çalışmada incelemek istediğimiz konu Hz. İsa'nın göğe kaldırılması ve tekrar nüzülü olduğundan doğumuna yönelik tartışmalara girmeyeceğiz. Göğe kaldırılmasına gelince; Hristiyanlar, konuya dair İncil ayetlerine binaen Hz. İsa'nın öldürüldüğünü ve vefatının ardından göğe kaldırıldığını bilâ istisna kabul ederler. Aynı durum Müslümanlar için de söz konusudur. Bu bilgi vahiy kanalıyla haber verildiğinden Hz. İsa'nın göğe ref edildiğine itiraz eden Müslüman yoktur. Şu farkla ki Müslümanlar, "Hz. İsa öldürülerek mi göğe kaldırılmıştır yoksa canlı olarak mı? Ayette Allah'a yükseltildiği haber verilen, tıpkı diğer insanlar gibi sadece onun ruhu mudur, yoksa ruh ve bedeni birlikte mi göğe kaldırılmıştır?" noktasında, onun öldüğünü kabul edenler ve bunu reddedenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İki görüşte olanların da Kur'an ve sünnetten (bazen sahabî kavlından) delil ve dayanakları olduğu gibi aklî delilleri de vardır. Yine her iki grup da karşı tarafın ortaya koyduğu delillere Kur'an, sünnet ve akıl üzerinden itiraz etmiştir.

Çalışmamızda tarafların Kur'an'dan ve hadisten beslenen nassa dayalı delilleri objektif olarak sunulacak ve ardından aklî delillerine yer verilecektir. Birbirlerinin delillerine yaptıkları itirazlar da verildikten sonra iddialarında eksik bir yön varsa bunlar da ele alınacak tüm bunların ardından sonuca gidilmeye çalışılacaktır.

BULGULAR

Hz. İsa'nın sağ olarak mı yoksa vefat ettikten sonra mı göğe kaldırıldığı ihtilafının temelinde konuya değinen nasların açık olmayışı yatar. Hz. İsa'nın ölümüne delil gösterilen ayetlerde, bilinen ölümü anlatan "mevt" kelimesi ya da türevlerinin değil de hem ölüm hem de uyutma anlamlarına gelen "teveff" kelimesinin kullanılması; Hz. Peygamber'den gelen ve Hz. İsa'nın göğe canlı ref edildiğini (yükseltildiğine) söyleyen merfu bir rivayet bulunmadığı halde nüzulünü haber veren rivayetlerde Hz. İsa'nın nüzulünden sonra bu dünyada öleceğinin bildirilmiş olması vb. nedenler insanlardaki kafa karışıklıklarını tetiklemiş, kimisi onun öldüğüne kimisi de ölmeden göğe yükseltildiğine kail olmuştur.

İnsanoğlunda, bir şeye inandığı zaman o konuda objektifliğini yitirme eğilimi vardır. Bunu, Hz. İsa'nın ölümü meselesinde açıkça görmek mümkündür. Onun öldüğüne inananlar, Kur'an'dan bu görüşlerini haklı çıkaracak ayetler aramaya, iddialarını destekleyecek aklî ve naklî deliller bulmaya yönelmişlerdir. Tabi aynı şeyi aksi görüşte olanlar da yapmışlar, bir yandan Hz. İsa'nın ölmediğini ispatlayacak deliller bulmaya, diğer yandan da karşı görüşte olanların tezlerini çürütmeye çalışmışlardır.

İleride değineceğimiz üzere Hz. İsa'nın ölmediğini, göğe canlı ref edildiğini söyleyenler bu konuda tevatür seviyesinde sahih hadis bulunduğunu iddia ederler. Hâlbuki bırakın tevatürü, bir mürsel hadisin dışında hiç rivayet yoktur. Hz. İsa'nın öldüğünü söyleyenler de Hz. İsa'nın yaşar halde göğe yükseltildiğine dair hadis bulunmayışından hareketle nüzulüne yönelik hadisleri de yok sayar, bu konudaki cumhur ittifakını görmezden gelirler. Yine ölmediğini söyleyenler, nüzulüne dair hadislerin tevatür seviyesinde olduğunu; mütevatir hadisi inkâr etmenin Kur'an'ı inkâr etmeye eşdeğer olduğunu, dolayısıyla "Hz. İsa

ölmüştür." diyenlerin kâfir olacağını iddia ederken;⁴ ölmedi diyenler, sünnetin sübutunun Kur'an gibi kat'î değil, zannî olduğunu, zanna dayalı sünnetle Kur'an'ın tevîl edilemeyeceğini söylerler (İbn Hazm, trs, I/119).

Dikkat edilirse farklı düşünen grupların her ikisi de muarızlarına cevap vermek adına sınırları ciddi anlamda zorlamıştır ve bu durum günümüzde de devam etmektedir. Şimdi tarafların iddialarını ve delillerini görelim.

A. Hz. İsa Ölmüştür

Bu görüşte olanlara göre Hz. İsa, Kur'an'ın da haber verdiği üzere Yahudiler tarafından öldürülmüş değildir. Bilahare kendi eceliyle ölmüştür. Ayette Allah Teâlâ'nın katına ref edildiği haber verilen de Hz. İsa'nın bedeni değil, ruhudur. Bunun aksini kabul etmek sünnetullahı muhalefet anlamına geleceği gibi pek çok Kur'an ayetini de inkâr etmeyi gerektirir. Bu da bir Müslümanın yapabileceği türden bir şey değildir.

1. Kur'an'dan Deliller

a. Şu iki ayette Allah Teâlâ Hz. İsa'nın öldüğünü söylemektedir:

“ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ” - Ben onlara, sadece bana emrettiğin şeyi söyledim: Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin (dedim.) Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit idim. Ama sen beni vefat ettirince, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen, her şeye hakkıyla şahitsin.” (Mâide, 5/117)

“ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قُمْ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فُوقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ ” - Allah buyurmuştu ki: "Ey İsa! Ben seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni o inkârcılardan arındıracağım ve sana tâbi olanları kıyamet gününe kadar inkâr edenlerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacak. İşte, ayrılığa düşüp durduğunuz hususlarda aranızda hükmü o zaman ben vereceğim.” (Âl-i İmrân, 3/55)

Birinci ayette kıyamet gününde “İnsanlara ‘Beni ve annemi birer ilah edinin’ diye sen mi söyledin?” (Mâide, 5/116) şeklinde hesaba çekilen Hz. İsa, kendini savunurken, “Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit idim. Ama sen beni vefat ettirince, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun.” demektedir, kendi ölümünü haber vermektedir.⁵ İkinci ayette ise Hz. İsa'nın önce öldürüldüğü sonra da Allah Teâlâ tarafından göğe kaldırıldığı anlatılmaktadır. Eğer ilgili hadislerle dayanarak Hz. İsa'nın öldürülmeden göğe kaldırıldığını kabul edersek ayetin “Seni öldüreceğim” şeklindeki ilk kısmını tamamen reddetmiş oluruz (Ünal, 2000, s. 134).

b. Allah Teâlâ yeryüzünü kastederek, “ قَالَ فِيهَا تَخَيُّونَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ” - Orada (arzda) yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltilip) çıkarılacaksınız.” (A'râf, 7/25)

⁴ Bu konu çoğunlukla “Kıyamet Alametleri” başlığı altında, hadislerle haber verilen kıyamet alametlerinin inkârı sadedinde ele alınır ve diğer alametlerle beraber Hz. İsa'nın nüzülü de konuya dâhil edilir. Bu alametleri reddetme küfür olarak kabul edilir. Bkz. Tuveycerî, H. (1403). *el-ihcâcu bi'l-eser alâ men enkere'l-Mehdiyye'l-Muntazar*, Riyad: er-Riyâsetu'l-Amme li-İdâreti'l-Buhûsi'l-İlmiyye, s. 20; Ebu Hanîfe, N. (1419). *el-fıkhü'l-ekber*, BAE: Mektebetu'l-Furkân, s. 70-71; Ezherî, A. (1407). *el-ayn ve'l-eser fi akâidi ehli'l-eser*, Şam: Dâru'l-Me'mûn li't-Turâs, s. 45-46.

⁵ Reşid Rıza. (1990). *Tefsîru'l-kur'âni'l-hakîm*, Mısır: el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmme, III/260-261; Ateş, S. (1989). *Yüce kur'an'ın çağdaş tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, II/50.

buyurmuş, hiçbir ismi de bu umumî hükmün dışına çıkarmamıştır. Allah Teâlâ'nın istisna kılmadığı Hz. İsa'yı ilahî bir delil olmadan müstesna tutmamız, onun bu dünyayı canlı olarak terk ettiğini söylememiz caiz olmaz.

c. *خَلَّى*/halâ fiili her ne kadar "geçmek, boşalmak, yalnız başına kalmak" vb. anlamlara gelse de Kur'an-ı Kerim'de insanlar için kullanıldığı tüm ayetlerde "ölen, yitip giden" anlamında kullanılmıştır.⁶ Hz. Peygamber hakkında bilgi veren bir ayette şöyle denir: "وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ - Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?" (Âl-i İmrân, 3/144). Bu ayetteki *خَلَتْ*/halet kelimesinin ölümden başka anlaşılması mümkün değildir ve ayet açıkça Hz. Peygamber'den önceki tüm peygamberlerin öldüklerini ifade etmektedir. Bu nedenle "Hz. İsa ölmedi." denilemez (Ünal, 2011, s. 137).

d. Kur'an-ı Kerim'de siygaları farklı olmakla birlikte tamamen aynı kelimelerle Hz. Yahya ve Hz. İsa şu şekilde anılır:

"وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا" – Doğduğu, öleceği ve yeniden dirileceği gün selam onun üzerine olsun!" (Meryem, 19/15).

"وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا" – Doğduğum, öleceğim ve yeniden dirileceğim gün selam benim üzerine olsun!" (Meryem, 19/33).

Bu iki ayette hem kullanılan fiiller ve hem de zamanları (maziye mazi, muzariye muzari) aynı olduğu halde Hz. Yahya'nın öldüğüne hükmedip Hz. İsa'yı bundan istisna kılmanın gerekçesi yoktur (Bayraklı, 2003, IV/139-140).

2. Hadisten Deliller

Hz. İsa'nın öldüğünü iddia edenler, bu iddialarına delil teşkil edecek tek bir hadis-i şerif gösterememektedirler. Bu nedenle konuya dair hadis-i şerif mi yok yoksa bir ihmal mi söz konusu anlayabilmek adına kendimiz bir araştırma yaptık. Önce Kütüb-i Sitte, bilahare Kütüb-i Tis'a'ya yönelik yaptığımız taramada Hz. İsa'nın öldüğünü bildiren hiçbir hadise rastlamadık. Bunun üzerine kaynak sınırlamasına gitmeden ulaşabildiğimiz diğer hadis külliyatını da bu amaçla taradık ve böylesi bir hadis tespit edemedik.

Bu gerçeğe dikkat çeken Kadı Abdulcebbar (ö. 1025), Hz. Peygamber'in Hz. İsa'nın öldürüldüğüne dair bir sözünün olmadığını, Rabbinden aldığı bilgi her neyse onu tebliğ etmekle yetindiğini söyler. Ona göre Hz. İsa öldürülmüş olsaydı Hz. Peygamber hiç çekinmeden bunu ilan ederdi. Çünkü bu bilgi, gerek onu öldüren Yahudileri ve gerekse de Hz. İsa'ya ilahlık isnad eden Hıristiyanları zor durumda bırakırdı. Hıristiyan ilahiyatına göre ilah olarak kabul edilen Hz. İsa'nın kendisini kullarından kurtaramayıp onlar tarafından öldürülmesi, onun ilahlığını ciddi anlamda sorgulamayı gerektireceği için bu, Hz. Peygamber açısından Hıristiyanların aleyhine güçlü bir kanıt olurdu. Hz. Peygamber de bu kanıtı, dinî muarazalara girdiği Hıristiyan heyetlerine karşı kullanırdı. Hâlbuki bu muarazaların yer aldığı hadis metinlerinin hiçbirinde Hz. Peygamber'in dudaklarından "Hz. İsa ölmüştür." cümlesinin çıktığını göremiyoruz. Bilakis Yahudilere hitaben "İsa ölmemiştir." demiştir (Kadı, trs, I/123).

⁶ Ayetler için bkz. Bakara, 2/134, 141; Âl-i İmrân, 3/144; Mâide, 5/75; A'râf, 7/38.

3. Akî Deliller

a. "Hâlbuki onlar İsa'yı öldürmediler, asmadılar, fakat kendilerine öyle gösterildi." (Nisâ, 4/157) ayeti, Hz. İsa'nın Yahudiler tarafından öldürülmediğini ve asılmadığını, çarmıhta öldürülenin o olmadığını ifade eder. Bu, onun Allah (cc) tarafından öldürülmüş olmasına mani değildir. Yukarıdaki iki ayet (Mâide, 5/117; Âl-i İmrân, 3/55) zaten onun eceliyle öldüğünü haber vermektedir. Bu görüşü destekleyen İncil ayetleri de mevcuttur. İncil'e göre Hz. İsa sadece birkaç saat çarmıhta kalmıştır (Markos, 15/25; Yuhanna, 19/14). Bir insanın çarmıhta ölmesi için gerekli süre bundan çok daha fazladır. Hz. İsa ile birlikte asılan diğer iki mahkûmun çarmıhtayken bacakları kırıldığı halde çarmıhtan indirildiklerinde yaşıyor olduklarını bildiren ayetler (Yuhanna, 19/32-33), bu konuda bir başka ipucudur. Yine Hz. İsa'nın çarmıhtan indirildiğinde kargıyla yaralanan böğründen kan akması (Yuhanna, 19/35) o esnada kalbinin çalıştığını gösterdiği gibi bedeni kendisine teslim edilen şakirdinin ona özenle baktığını, bir kaya parçasını mezar gibi oyarak onu içine yatırdığını anlatan ayetler (Markos, 15/44-46) de çarmıhtan indirildiğinde yaşadığını gösterir.⁷ Dolayısıyla Hz. İsa, bu olaydan sonra doğal ölümle vefat etmiş, ruhu Rabbine yükselmiştir.

b. Hz. İsa'nın ruhu ve bedeniyle göğe yükseltildiğini kabul etmek, onun yeme, içme ve soluma gibi Allah'ın (cc) bir insanın yaşaması için zorunlu kıldığı ihtiyaçlarını nasıl karşıladığı noktasında sorun yaşamaya neden olur. Zira o da bir insandır ve Allah'ın (cc) insanlar için belirlediği yasaların dışında değildir. Yine Allah Teâlâ insanoğlunu ölümlü yaratmıştır. Hz. İsa da bir beşer olduğuna göre onu bu kanundan müstesna tutmanın dayanağı nedir? Ayetlerde (Ahzâb, 33/62; Fetih, 48/23) Allah'ın sünnetinde (evrenin işleyişi için belirlediği kanunlarda) bir değişme bulamayacağımız haber verildiğine göre Hz. İsa bu ihtiyaçlarını semada nasıl karşılamaktadır? Yine Kur'an tarafından ısrarla bir beşer olduğu belirtilen Hz. İsa neden beşerin ölümlü olması kuralının dışında tutulmuştur? (Çelebi, 2002, s. 287).

c. Onun ölmediğini kabul edenler arasında ittifakın olmayışı, iddia edildiği gibi Hz. İsa'nın ölmediği ve göğe kaldırıldığı konusunda bir tevatürün ya da ümmet icmanının⁸ olmadığını gösterir. Zira "Hz. İsa yaşıyor" diyenlerin bir kısmı İbn-i Abbâs'tan gelen rivayete binaen üç ya da yedi saatliğine öldüğünü, defnedildiğini, daha sonra dirildiğini sonra da göğe

⁷ Muhammed Ali "The Holy Quran" adlı eserinde Hz. İsa'nın ölümüyle ilgili İncil'deki tüm ayetleri tahlil etmiş, konuya dair İncil ve Kur'an ayetlerini sentezleyerek 14 ayrı gerekçe ile onun Yahudilerin iddia ettiği gibi çarmıhta değil, bilahare eceliyle öldüğünü ispatlamaya çalışmıştır. Çalışmasında Hıristiyanların ve bazı Müslüman âlimlerin "Hz. İsa ölmedi, gökte yaşıyor." tezine de karşı çıkan Maulana'nın orijinal yönü, öncekilerin yaptığı gibi sadece kendi fikrine hizmet eden İncil ayetlerini ele alıp diğerlerini görmezden gelme kolaylığına kaçmamasıdır. Ele aldığı konuya İncil bütünlüğü içinde yaklaşan Maulana, İncil'in anlatılarını Kur'an ayetleriyle sentezlemeyi başarmış; her iki kaynağın sunduğu bilgileri aynı potada eriterek kendi görüşünü sağlam temellere oturtabilmiştir. Hem Maulana'nın görüşleri ve dayanak noktalarını hem de farklı müfessirlerin olaya bakış açılarını bir arada görmek için bkz. Ünsal, H. (2011). *Tefsirde heterodoksi kadîmîlik ve Kur'an*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, s. 201-208.

⁸ İmam Eş'ârî, Âl-i İmrân suresi 55. ayet ile Nisâ suresi 158. ayetin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, Hz. İsa'nın diri olarak semaya yükseltildiği ile ilgili ümmetin icmanın olduğunu söyler. Bkz. Eş'ârî, A. (1397). *el-ibâne an usulî'd-diyâne*, Kahire: Dâru'l-Ensâr, s. 115.

yükseltildiğini söylerken⁹ bir kısmı da üç günlüğüne öldüğünü, sonra tekrar diriltildiğini ve göğe kaldırıldığını (İbn Kesîr, 1420, II/47), diğer bir kısmı ise kesinlikle ölmediğini söylemektedir.¹⁰ Yine bir kısmı sadece ruhunun göğe yükseldiğini kabul ederken diğer kısmı ruh ve beden birlikte göğe kaldırıldığını iddia etmektedir.¹¹ Bir kısmı ayetteki “muteveffike” fiilini “uyutma” olarak kabul ederken¹² diğer kısmı azgın Yahudilerden “kurtarma”, bir kısmı da “ref” olarak kabul eder.¹³ Yine bir kısmı göğe yükseltmenin dünyadan göğe yükseltme yani mekân değişikliği şeklinde gerçekleştiğini kabul ederken diğerleri bunun manevi bir yükseliş olduğunu söylemektedir (Râzî, 1420, VIII/239). Bazı eserlerde göğe yükseltildikten yedi gün sonra annesini teselli etmek ve havarilerini toplamak üzere yeniden yeryüzüne indiği anlatılırken (Sa’lebî, 1422, III/80) bu iddia diğer eserlerde görülmez. Bu kadar çok farklı görüşün olduğu bir konuda icmadan bahsetmek mümkün değildir.

d. Sübutu kat’î olan Kur’an haberini sübutu zannî olan sünnet ile değiştirmek, yani Allah’ın (cc) koruması altında olan Kur’an’ın verdiği bir haberi onun gibi koruma altında olmayan sünnet ile değiştirmek ya da te’vil etmek caiz değildir. Yine itikadî konularda kuldan yakîn (şeksiz şüphesiz inanma) istenildiği halde âhâd haber gibi zan ifade eden bir bilgi kaynağıyla hareket etmek kabul edilemez (Reşid Rıza, 1990, III/260-261).

e. İnsanın aslı ruhtur. Beden bozulabilen, çürüyen, değişen bir elbise gibidir. Buna dikkat çeken bir ayette Allah Teâlâ, insanların ruhlarının kendisine yükseldiğini ancak kâfirlerin ruhları için semanın kapılarının açılmadığını ve onların ruhlarının müminlerinki gibi ulvî makamlara ulaşmadığını bildirir.¹⁴ Ayet açıkça Allah’a (cc) yükselenin ruh olduğunu haber verdiği halde “Hz. İsa beden-ruh birlikte O’nun katına yükselmiştir.” denilemez. Yine diğer peygamberler ile şehitlerin bedenleri bu dünyada kalmış sadece ruhları Rablerine yükselmişken bu konuda bir nas olmadan Hz. İsa’nın bedeniyle birlikte yükseldiğini söylemek kabul edilemez (Reşid Rıza, 1990, III/260-261).

f. Hz. İsa’nın ruhuyla ve bedeniyle göğe yükseltildiğini ve bir gün tekrar dünyaya döneceğini kabul etmek, Hz. İsa’yı öldüren (!)¹⁵ Yahudilere muhalefet etmek için Hz. İsa’nın

⁹ Bu bilgi için bkz. Taberî, 1420, III/287; Ebî Hâtim, M. (1419). *Tefsîru’l-kur’âni’l-azîm*, Suudi Arabistan: Mektebetu Nezzâr Mustafa el-Bâz, II/661; İbn Kesîr, İ. (1420). *Tefsîru’l-kur’âni’l-azîm*, Mısır: Dârun Tayyibetun li’n-Neşri ve’t-Tevzî, II/47.

¹⁰ Söz konusu rivayetler için bkz. Semerkandî, E. (trs). *Bahru’l-ulûm*, Şâmîle Nüshası, I/218; Kurtubî, M. (1384). *el-câmiu’l-beyân li-ahkâmi’l-kur’ân*, Kahire: Dâru’l-Kutubi’l-Mısriyye, IV/100.

¹¹ Bu iddialar için bkz. Vâhidî, A. (1415). *el-vecîz fi tefsîri’l-kitâbi’l-azîz*, Beyrut: Dâru’l-Kalem, s. 213; Beğavî, M. (1420). *Meâlimu’t-tenzîl fi tefsîri’l-kur’ân*, Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, I/447.

¹² Kelimeye verilen anlamları görmek için bkz. İbn Kesîr, 1420, II/47; Kevârî, K. (2008), *Tefsîru ğaribi’l-kur’ân*, Kahire: Dâru İbn Hazm, III/55.

¹³ Yorumlar için bkz. Taberî, 1420, VI/455; İbn Kesîr, 1420, II/47.

¹⁴ “Bizim ayetlerimizi asılsız sayanlar, büyüklenip onlardan yüz çevirenler var ya, işte onlara göğün kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız!” (A’râf, 7/40).

¹⁵ İncillere göre Hz. İsa Yahudilerce çarmıha gerilmek suretiyle öldürülmüş, bir süre çarmıhta kaldıktan sonra cesedi oradan indirilerek daha önce hazırlanmış bir mezara gömülmüş, üç gün sonra yeniden dirilerek mezardan kalkmıştır. Bkz. Matta, 27/45-50; Markos, 15/25; Luka, 23/46; Yuhanna, 19/17-18.

yeniden dirildiği ve şu anda Rabbinin yanında yaşadığı doktrinini geliştiren¹⁶ Hıristiyanlarla aynı safta yer almak anlamına gelir. Bunun, peygamberinden (sas) kâfirlere benzememe ve onlara muhalefet etme emri alan (Tirmizî, İsti'zân, 7) Müslümana katacağı hiçbir şey yoktur.

g. Hz. İsa'nın yaşadığını ispatlamak için Hz. Peygamber'in Mirac zamanı ikinci kat semada onunla görüştüğünü (Buhârî, Bedü'l-Halk, 16) delil olarak ortaya koymak (Âlûsî, 1415, VI/12), Hz. Peygamber'in diğer katlarda Hz. İdris, Hz. İbrâhim ve Hz. Musa gibi peygamberlerle de görüştüğünü görmezlikten gelmek olur. İkinci kat semada Hz. İsa'yla görüşmesine binaen Hz. İsa'nın ölmediğini kabul edersek görüştüğü diğer peygamberlerin de ölmeden semaya yükseldiklerini kabul etmemiz gerekir ki Hz. Yahya, Hz. İbrahim ve Hz. Musa'nın öldükleri noktasında ihtilaf yoktur.

h. Eğer Hz. İsa'nın Allah'ın katına yükseltildiği ayetine binaen onun öldürülmeden semaya yükseltildiği söylenirse, bu, gayenin mugayyaya dâhil olmasını iktiza edeceğinden hâşâ muayyen bir katta bulunan Allah'ın (cc) yanına yükseltildiği sonucu çıkar. Hâlbuki Allah Teâlâ mekândan münezzehtir. Dolayısıyla bu ayeti, mecaza hamletmek gerekir.¹⁷

1. Sahabe ve tabiinden İbn Abbâs, İbn Cureyc, Muhammed b. İshak, Ali b. Ebî Talha, Hasan Basrî, Abdurrezzâk, Ma'mer gibi pek çok ismin Âl-i İmrân 55. ayetteki "muteveffike" kelimesini öldürme, yeryüzünde canını alma olarak anladığı rivayet edildiği gibi¹⁸ aynı isimlerin onun öldürülmeksizin göğe yükseldiğini anladıkları da iddia edilmiştir (Beğavî, 1420, I/447). Bir insan aynı konuda iki farklı şey söyleyemeyeceğine göre bunlardan hangisine itibar edilecektir?

i. "Seni kendime kaldıracığım" ayetinde "sema" kelimesi geçmez. Sadece Hz. İsa'nın Allah'a (cc) yükseltildiği bildirilir. Durum böyleyken cümlede olmayan bir kelime ekleyerek onun semaya yükseltildiğini söylemek kendi kendine Kur'an'a ekleme yapmak demek olur ki bu, hem Kur'an'ın manasına hakaret hem de kendini vahyin sahibinin yerine koymak olur. Yine Allah (cc) mekândan münezzehe olduğu için buradaki "Allah'a yükselme" mecazdır ve olsa olsa manevî yükselme manasına gelir. Fiziksel yükselmeyle bir alakası yoktur. Ayetin devamında yer alan "Seni o kâfirlerden arındıracağım" kısmı, bunun, Hz. İsa'nın şerefini yükseltme ve ona manevi ikramlarda bulunma anlamında olduğunu iyice pekiştirir. Nitekim Kur'an'da ref kelimesi "نَزَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّسَاءٍ" - Dilediğimizin derecesini arttırırız." (Yusûf, 12/76), "وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ" - Senin şanını yüceltmedik mi?" (İnşirâh, 94/4) gibi pek çok yerde bu anlamda, manevi yükseltme anlamında kullanılmaktadır (Şeltût, 1987, s. 63).

j. Allah Teâlâ "Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez." (Ra'd, 13/11) buyurduğu halde Hz. İsa'nın geleceğini ve Müslümanların durumunu düzeltereğini söylemek Kur'an'a muhalefet anlamı taşır, Müslümanları ataletle sürükler. Kendi durumlarını düzeltmek ve iyileştirmek için çalışıp gayret etmek yerine Hz. İsa'nın gelecek onların adına bu işleri yapmasını beklemelerine

¹⁶ Mehdi inancının temelleri ve başka kültürlerdeki yansımaları için bkz. İlhan, A. (1993). *Mehdilik*, İstanbul: Beyan Yayınları; Ünal, Z. (2011). *Hz. İsa'nın dönüşü meselesi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

¹⁷ İddiaların sahipleri ve onlara verilen cevaplar için bkz. Sifil, E. (2018). *Nüzûl-i İsa bir itirazın tahlili*, İstanbul: Rihle Kitap, s. 20-22.

¹⁸ Söz konusu rivayetler için bkz. Munzir, M. (1423). *Kitâbu tefsîri'l-kur'ân*, Medine: Dâru'l-Meâsir, I/221-222; İbn Ebî Hâtim, 1419, II/661.

neden olur. Hâlbuki Kur'an insan için kendi emeğinden başka bir karşılığın olmayacağını bildirmektedir: "Doğrusu insan için kendi çalıştığından başkası yoktur." (Necm, 53/39).

Tüm bu söylenenler ışığında görülüyor ki Hz. İsa eceliyle ölmüş ve tıpkı diğer peygamberler gibi sadece ruhu Rabbine yükselmiştir.¹⁹

B. Hz. İsa Yaşıyor

Bu görüşte olanlar, Hz. İsa'nın an itibariyle yaşadığını, ilgili rivayetlerde haber verildiği üzere yeniden yeryüzüne ineceğini ve ölümünün ancak o zaman gerçekleşeceğini söylerler. Bu iddialarına Kur'an ve sünnetten deliller getirir, görüşlerinin doğruluğunu aklî delillerle ispatlamaya çalışırlar.

1. Kur'an'dan Deliller

Hz. İsa'nın yaşadığına kani olanların Kur'an'dan delilleri şunlardır:

a. Şu iki ayette Allah Teâlâ "teveffî" kelimesini "uyutmak" anlamında kullanmıştır:

"اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَمَاتِهَا فِيمَسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى" - Allah, ölüm vakitleri geldiğinde insanları vefat ettirir, ölmeyenleri de uykularında (öldürür). Ölümüne hükmettiklerinin canlarını alır, diğer canları da belli bir süreye kadar bedenlerine geri salar." (Zümer, 39/42).

"وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى" - Geceleyin sizi öldüren, gündüz neler yaptığınızı da bilen; sonra belirlenmiş eceliniz tamamlansın diye (her) sabah sizi dirilten O'dur." (En'âm, 6/60).

Aynı şekilde Hz. İsa'nın ölümüne delil gösterilen Âl-i İmrân suresi 55 ve Maide suresi 117. ayetlerde de "teveffî" kelimesi geçmekte ve "uyutmak" anlamına gelmektedir. Yahuda İskariyot Hz. İsa'yı ihbar ettiğinde²⁰ Allah Teâlâ Hz. İsa'yı uyutarak göğe yükseltmiştir. Buradaki "teveffî" öldürmek manasında değildir.²¹ Nitekim uykuyu ölüm gibi algılayan ve adlandıran Allah Rasulü (sas) uykudan uyandıklarında "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَمَاتِنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ" - Bizi öldürdükten sonra tekrar dirilten Allah'a hamd olsun. Dönüş ancak O'nadır." (Beyhakî, 2003, VI/225) diye dua ederlerdi.

b. Kur'an'da "وَأَنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنُوا بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا" - Yahudi ve Hıristiyanlardan hiç kimse yoktur ki ölümünden önce ona iman etmiş olmasın. O ise kıyamet gününde küfürlerinden dolayı aleyhlerine şahit olacak." (Nisâ, 4/159) buyrulmaktadır.²² Buradaki بِه zamiriyle Hz. İsa'nın kastedildiği şu sahih hadis-i şeriften

¹⁹ Reşid Rıza, 1990, III/260-261; Merâğî, A. (1365). *Tefsîru'l-Merâğî*, Mısır: Matbaatu Mustafa el-Bâbî, III/168-169; Ateş, 1989, II/50.

²⁰ İslamî kaynaklarda ihbarı yapan kişinin adına pek rastlanmaz. Ancak İncil, bu muhbirin adının Yahuda İskariyot olduğunu ve Hz. İsa'nın havarilerinden biri olduğunu bildirir. Bkz. Matta, 27/1-5.

²¹ İbn Kesîr, 1420, II/47; Mehmet, V. (1979). *Hulâsatu'l-beyân fi tefsîri'l-kur'ân*, İstanbul: Evkâf-ı İslamiyye Matbaası, II/613; Zâhirî, E. (1990). *İlmü'l-keîlâm alâ mezhebi ehli's-sünneti ve'l-cemâa*, Beyrut: Dâru'l-Ciyil li't-Tibâati ve'n-Neşr, s. 54.

²² Ayetin öncesi ile sonrası kendi içinde çelişiyormuş gibi görünmektedir. Zira ilk kısmında tüm ehl-i kitabın ona iman edeceği, ikinci kısmında ise Hz. İsa'nın küfürleri nedeniyle onların aleyhine şahitlik edeceği söylenmektedir. Mademki hepsi ona iman edecektir, Hz. İsa'nın küfürleri nedeniyle onların aleyhine şahitlik etmesi nasıl söz konusu olur? Burada zaman farkına dikkat etmek lazım. Çünkü ayetin ilk kısmı Hz. İsa'nın yeniden dünyaya gelmesinden sonra gerçekleşecek bir gerçeği anlatırken, ikinci kısmı ilk gelişinde Hz. İsa'ya iman etmeyen ve onu öldürmeye kalkanlara yöneliktir.

anlaşılmaktadır: Ebu Hureyre, Allah Rasulü'nün (sas) "Meryem Oğlu İsa'nın aranızda âdil bir hâkim olarak inmesine az kaldı. O, haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye koyacaktır. Mal o kadar çok olacak ki kimse onu kabul etmeyecektir. Öyle ki tek bir secde, dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlı olacaktır." dediğini haber verdikten sonra, isterseniz "Yahudi ve Hıristiyanlardan hiç kimse yoktur ki ölümünden önce ona iman etmiş olmasın." ayetini okuyun dedi (Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, 49). Kur'an'ın haberi yalan olamaz. Hz. İsa'nın ölümünden önce tüm Yahudi ve Hıristiyanların ona iman etmedikleri de hiç kimsenin itiraz edemeyeceği tarihî bir gerçektir. Dolayısıyla Ehl-i Kitap'ın kendisine iman edebilmesi, Hz. İsa'yı görmelerine, bu da onun tekrar dünyaya dönmesine bağlıdır (Sifil, 2018, s. 36-41).

2. Hadisten Deliller

Burada öncelikle şu tespitleri yapmak gerekir:

a. Hz. İsa'nın öldürülmediği ve canlı olarak semaya ref edildiğine (yükseltildiğine) dair bir tane bile merfu hadis²³ bulunmamaktadır.

b. Hz. İsa'nın çarmıh olayından sonraki hayatına yönelik hadis kanalıyla gelen herhangi bir bilgi yoktur.

c. İbn-i Abbâs kanalıyla gelen Hz. İsa'nın üç ya da yedi saat ölü kalıp sonradan dirildiği, daha sonra eceliyle ölüp sadece ruhunun göğe yükseltildiği vb. görüşleri destekleyen merfu bir hadis yoktur. Tüm bu görüşler kitaplarda ya mevkuf²⁴ ya da maktu²⁵ hadis olarak gelmektedir.

d. Hz. İsa'nın ölmediğine dair Allah Rasulü'ne (sas) isnad edilen sadece bir tane mürsel hadis²⁶ bulunmaktadır. Râvisi Hasan Basrî olan bu hadise göre Allah Rasulü (sas) Yahudilere, "Şüphesiz ki İsa ölmemiştir. O, kıyametten önce sizlere dönecektir." (Herâs, 1993, s. 8) demiştir. Ancak hemen belirtelim ki ilgili rivayet hadis külliyatında yer almamaktadır. Hadis kaynaklarında yaptığımız taramada bu hadise rastlamadık. Hadis kaynaklarında yer almayan bu rivayet, ilginç bir şekilde tamamen aynı lafızla pek çok tefsir kitabında²⁷ kendisine yer bulabilmiştir. Buradan hareketle söz konusu tefsirlerin birbirlerinden etkilenererek aynı rivayeti aktardıklarını söylemek mümkündür. Hatta rivayet edenlerin vefat tarihleri dikkate alındığında ilk olarak h. 310 vefat tarihli Taberî'nin bu hadisi rivayet ettiğini, diğer müfessirlerin de ona itimat ederek eserlerinde bu hadise yer verdikleri söylenebilir.

3. Akli Deliller

²³ Merfu hadis: Senedinde kopukluk bulunmayan ve Hz. Peygamber'e ulaşan hadislerle merfu hadis denir. İbn Kesîr, E. (1431). *İhtisâru ulûmi'l-hadîs*, Riyad: Dâru'l-Meymân li'n-Neşri ve't-Tevzî, s. 129-130.

²⁴ Mevkuf hadis: Senedi sahabede sona eren ve Hz. Peygamber'e ulaşmayan söz, fiil ve takrirlere verilen addır. İbn Kesîr, 1431, s. 129-130.

²⁵ Maktu hadis: Senedi tabiin ya da tebe-i tabiinde kalan, onlardan öteye geçerek Hz. Peygamber'e ulaşmayan hadisler için kullanılan terimdir. İbn Kesîr, 1431, s. 131.

²⁶ Mürsel hadis: Tabiinden birinin senedinde sahabeyi atlayarak doğrudan doğruya Hz. Peygamber'den yaptığı rivayetlere verilen isimdir. İbn Kesîr, 1431, s. 135.

²⁷ Hasan Basrî kanalıyla gelen bu mürsel hadis için bkz. Taberî, 1420, VI/455; İbn Ebî Hâtim, 1419, IV/1110; İbn Kesîr, 1420, II/47; Suyûtî, C. (trs). *ed-durru'l-mensûr*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, II/225; Necdî, F. (1416). *Tefvîku'r-rahmân fi durûsi'l-kur'ân*, Riyad: Dâru'l-Âsime, I/408; Zuhaylî, V. (1418). *Tefsîru'l-munîr*, Şam: Dâru'l-Fikri'l-Muâsir, III/241 gibi eserlerde tamamen aynı lafızlarla geçmektedir.

a. Nisa suresi 157. ayet, Yahudilerin Hz. İsa'yı öldürdükleri iddiasına karşı çıkararak açıkça Hz. İsa'nın öldürülmediğini haber verdiği gibi 158. ayet de "Öyleyse ona ne oldu?" sorusunu cevaplamakta, öldürüldüğüne dair hiçbir bilgi vermeden "Bilakis Allah onu kendisine yükseltti." demektedir. "Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar" şeklindeki cümlenin akışı, muhatabı, Yahudilerin iddiasını reddedebilmek için "Onlar onu öldürmediler. Bilakis Allah onu öldürdü." ya da "Bilakis eceliyle öldü." gibi bir beklenti içine soktuğu halde cümle Hz. İsa'nın Allah (cc) tarafından kendi katına yükseltildiği ile bitmekte ve öldürüldüğüne dair bir bilgi vermemektedir. Bu da onun ölmediğini gösterir (İbn Teymiyye, 1416, IV/322-323). Üstelik Hz. İsa'yı bedenen öldürmeye kalkan Yahudilere verilecek en güzel cevap onu bedenen kurtarmak ve içlerinden çekip almakla olurdu ki Allah Teâlâ da öyle yaptı (Kevserî, 1400, s. 32). Yok etmeye kastettikleri vücudunu onların ellerinin ve dillerinin erişemeyeceği semaya kaldırmakla ona verdiği değeri göstermiş oldu.

b. Hz. Peygamber'in Necran ve el-Âkib Hıristiyanları gibi farklı gruplarla Hz. İsa hakkında tartıştığı hatta Necran heyetinin Hz. İsa'ya yönelik ilahlık iddialarında aşırı ısrarcı davranması üzerine yanına Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de alarak onlarla Âl-i İmrân suresi 61. ayet bağlamında mübâhale (yalan söyleyene ve zalim olana birlikte beddua etmek, lanetleşmek) yapmak istediği tarihen sabittir (İbn Sa'd, 1414, I/391). Bu konuşmalar esnasında Hıristiyan heyetin Hz. İsa'nın babasız doğuşundan hareketle ilahlığını iddia etmek ve Hz. Peygamber'i susturmak amacıyla "Peki İsa'nın babası kimdir?" diye bir soru sorduğu da bilinmektedir. Eğer Hz. İsa ölmüş olsaydı, Hz. Peygamber'in Hz. İsa'nın ilah olmadığını ispatlamada en büyük delili bu olurdu ve bir ölümlünün ilah olamayacağını söyleyerek muhataplarını sustururdu. Ama Hz. Peygamber'in ağzından böylesi bir cümle çıkmamış, tam aksine ölmediğini söylemiştir (Herrâs, 1993, s. 8).

c. Hz. İsa'nın nüzulüne dair rivayetlerde onun dünyada öleceği, Müslümanlar tarafından cenaze namazı kılınarak defnedileceği bildirilmektedir.²⁸ Bir insan iki kere ölmeyeceğine ve ilgili hadislerin ihbarıyla ölümü de nüzulünden sonra gerçekleşeceğine göre Hz. İsa şu anda ölmemiştir.

d. Kur'an'daki bir ayette Allah Teâlâ'nın Hz. İsa'yı öldürmek istemesi durumunda kimsenin buna engel olamayacağı bildirilmiş, ihtimal üzerinden konuşulmuştur: "De ki: "Allah; Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olan herkesi yok etmek isterse ona karşı koymaya kimin gücü yeter?" (Mâide, 5/17). Eğer Allah Teâlâ Hz. İsa'nın ruhunu almış olsaydı, "Bakın biz İsa'nın canını aldık ve o buna engel olmadı." gibi bir meydan okuma olurdu. Hâlbuki Kur'an böyle bir bilgi vermediği gibi Hz. Peygamber de Hz. İsa'nın öldürüldüğüne dair bir şey söylememiştir (Kâdî, trs, I/123).

Kur'an'ın böylesi ciddi konularda asla susmadığı, araya fasıla koymadan vermesi gereken bilgiyi hemen iletmediği bilinmektedir. Mesela Kur'an'da her nerede Yahudi ve Hıristiyanların Allah'ın (cc) bir evlat edindiği iddiaları geçse mutlaka önce bu iddiadan Yüce Allah'ın münezzehe olduğu ara cümleyle ifade edilir, daha sonra başka konulara geçilir:

"وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ" - Allah, çocuk edindi" dediler. O, bundan uzaktır. Hayır! Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ındır." (Bakara, 2/116).

²⁸ İlgili rivayetler için bkz. Tayâlisî, S. (1419). *Müsned*, Mısır: Dâru Hicr, IV/301; Bağdâdî, E. (1420). *eş-şerîa*, Riyad: Dâru'l-Vatan, III/1323.

“قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْعَزِيزُ” - Allah, bir çocuk edindi” dediler. O, bundan uzaktır. O, her bakımdan sınırsız zengindir.” (Yûnus, 10/68). Hz. İsa gibi kendisine ilahlık isnad edilmiş biri ölmüş olsaydı Mâide 5/17. ayeti bağlamında Kur'an mutlaka buna işaret ederdi.

Tarafların Muarızlarına Cevapları

a. Hz. İsa'nın Allah'ın katına yükseltilmesi ayeti, “Eğer bu ayete binaen Hz. İsa'nın öldürülmeden Allah'ın katına yükseltildiği söylenirse, bu, gayenin mugayyaya dâhil olmasını iktiza edeceğinden hâşâ muayyen bir katta bulunan Allah'ın yanına yükseltildiği anlamına gelir. Hâlbuki Allah (cc) mekândan münezzehtir.” denilerek mecaza hamledilmektedir (Sifil, 2018, s. 20-22). Bu izahın kabul edilebilir bir yönü yoktur. Zira Kur'an bu tür mecazlara sürekli yer verir. Mesela Hz. İbrâhim, “Ben Rabbime gidiyorum.” (Saffât, 37/99) derken bununla gerçekten Rabbinin nerede olduğunu bildiği ve O'na gittiği anlaşılır. Yine “Kim Allah'a ve Rasulüne hicret etmek maksadıyla evinden çıkarsa...” (Nisâ, 4/100) ayetinden Allah'ın (cc) yeri belliymiş de onun yanına gidiliyormuş anlamı çıkmaz. Birinci örnekte Hz. İbrâhim'in puta tapmaktan vazgeçmesi için uyardığı babası ile kavmi tarafından öldürülmekle tehdit edildiği için bu cümleyi söylediği, bununla da kavminin yaşadığı yeri terk etmeyi murad ettiği ayetle bildirilmektedir (Meryem, 19/49). Yine ikinci ayet, bulunduğu yerde dinini özgürce yaşayamadığı için terk-i diyar edecek herkesi kapsayan umumî bir ayettir. Dolayısıyla her dilde var olan bu tür mecazları hakiki manaya hamletmenin bir anlamı yoktur.

b. Hz. İsa'nın ruh ve bedeniyle göğe çıkmış olmasının “Her nefis ölümü tadacaktır.” (Ankebût, 29/57) vb. ayetlere muhalefet anlamı taşıyacağını iddia etmek, yine tevatür derecesine varan Hz. İsa'nın nüzulüne dair hadis-i şerifleri görmezlikten gelmek demektir. Allah Rasulü (sas), kıyamet alametlerini sayarken Hz. İsa'nın nüzulüne de yer verir.²⁹ Bu habere göre Hz. İsa, kıyamet öncesi kendisine verilen görevleri icra etmek üzere inecek, sonra da eceliyle vefat edecektir.³⁰ Yani her canlının öleceğini bildiren ayetlere bir muhalefet ya da Hz. İsa'nın ölümsüzlüğü diye bir şey söz konusu olmayacaktır. Söylenen şey onun sadece şu an itibarıyla ölmediğidir, ölümsüz olduğu değil.

c. Hz. İsa'nın ruh ve bedeniyle göğe kaldırılması durumunda bir insan olarak yeme, içme, teneffüs gibi ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz kalacağını söylemek, Kur'an'ı anlamamak demektir. Allah Teâlâ şehitlerle ilgili olarak “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümlerini sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırlanlardır.” (Âl-i İmrân, 3/169) buyurur. Yine Ashab-ı Kehf'in mağarada yemeden içmeden 309 yıl kaldıkları ayetle sabittir.³¹ Hz. İsa'nın ihtiyaçlarının karşılanmasını imkânsız görmek, hâl-i hazırda diri olan ve Rableri tarafından rızıklandırılan milyonlarca şehidin durumunu, daha doğrusu Rabbu'l-âlemîn'in kudretini anlayamamaktır. Böylesi bir mantık, kendisi tarafından konulan sünnetullah'ın (yeme-içme zaruretinin) Allah Teâlâ'yı bağlamadığını görmezden gelip, Kur'an'ın gerçekleştiğini haber verdiği bütün mucizeler hakkında şüphe duymak anlamına gelir.

d. Allah Teâlâ'nın arzı (yeryüzünü) kastederek burada yaşayıp burada öleceğimizi ve buradan diriltiğimiz kaldırılacağımızı haber verdiği doğrudur. Ancak Hz. İsa'nın an itibarıyla

²⁹ Rivayetler için bkz. Müslim, Fiten, 13; Tirmizî, Fiten, 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/6-7; Ebu Davud, Melâhim, 12; İbn Mâce, Fiten, 28.

³⁰ Taberî, 1420, XI/204; İbn Kesîr, 1420, IV/131; Zemahşerî, 1407, IV/254.

³¹ “Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Buna dokuz yıl da ilâve ettiler.” Kehf, 18/25.

ölmediğini söylemenin onun bu ayetin kapsamı dışına çıkarılması anlamına geleceğini iddia etmek ciddi bir çarpıtmadır. Daha önce de denildiği gibi Hz. İsa, yeniden döneceğini bildiren rivayetlerin haber verdiği üzere bu dünyada ölecek ve Hz. Peygamber'in yanına defnedilecektir (Bağdâdî, 1420, III/1323). Yani ayetin haber verdiği gerçek Hz. İsa hakkında da yaşanacak; o, bu dünyada can verip, bu dünyada dirilecektir.

e. "Doğduğu, öleceği ve yeniden dirileceği gün selam onun üzerine olsun!" (Meryem, 19/15) ve "Doğduğum, öleceğim ve yeniden dirileceğim gün selam benim üzerime olsun!" (Meryem, 19/33) ayetlerinde Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın öleceklerinin aynı fiillerin hem de aynı zaman kalıplarıyla bildirildiği, bu nedenle "Hz. İsa ölmemiştir." denilemeyeceği iddia ediliyor. Eğer birileri çıkıp da "Hz. İsa ölümsüzdür." deseydi, bu iki ayetten delil getirerek Hz. İsa'nın ölümlü olduğu söylenebilirdi. Dikkat edilirse her iki ayette de muzari fiil gelecek zamanı ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Birincide kendisine evladı olacağı müjdelenen Hz. Zekeriyâ'ya, doğacak çocuğun Allah (cc) nezdindeki kıymeti anlatılmak üzere "öleceği gün selam onun üzerine olsun" denilirken ikinci ayette Hz. İsa'nın kendisine dua etmek maksadıyla "öleceğim gün selam benim üzerime olsun" dediği haber verilmektedir. Bu cümlede Hz. İsa'nın ölüm vaktini tayin edici bir bilgi olmadığı gibi yeryüzüne indikten sonra ölmesini engelleyici bir karine de yoktur. Tek söylenen, Hz. İsa'nın öleceği zaman selamın kendi üzerine olmasına yönelik dua ettiği'dir.

f. Eğer Allah Teâlâ Âl-i İmrân 55. ayette Resid Rıza ve diğerlerinin iddia ettiği gibi Hz. İsa'nın bedenini değil de sadece ruhunu göğe kaldıracağını anlatmak isteseydi "رَافِعُكَ إِلَيَّ /seni kendime kaldıracağım" değil, "رَافِعُ رُوحِكَ إِلَيَّ /senin ruhunu kendime kaldıracağım" derdi. İnsan, ruhu ve cesediyle insandır. Bu ikisini birbirinden ayırdığımızda ortada bir insan kalmaz. Dolayısıyla "seni" denilmesine de gerek kalmaz.

g. Yahudilerin Hz. İsa'yı öldürdüklerine dair yanlış inançlarını düzeltten ve buna itiraz eden Kur'an, Hıristiyanların Hz. İsa'nın göğe kaldırıldığına dair görüşleri tamamen yanlış olsaydı buna da itiraz eder ve bu yanlış düzeltirdi. Hâlbuki ilgili ayetlere bakıldığında kendisini öldürdüklerini iddia eden Yahudilere itiraz edildiği halde Hıristiyanlara yönelik bir itirazın vâki olmadığı görülür. Dolayısıyla bu ayete dayanarak Hz. İsa'nın öldüğünü iddia etmek, hâşâ Allah Teâlâ'nın kendisini ifade etmekten aciz olduğunu iddia etmek anlamına gelir (Mevdûdî, 1996, III/112).

Değerlendirme

Dikkat edilirse her iki grup da kendi görüşlerinin doğruluğuna Kur'an, sünnet ve sahabe/tabiiun kavlerinden deliller bulmuşlar, karşı tarafın ortaya koyduğu delillere de yine Kur'an, sünnet, sahabe/tabiiun kavli ve akıl üzerinden cevaplar vermişlerdir. Ancak şu gerçeği itiraf etmek gerekir ki iki tarafın ortaya koyduğu delillerin tamamı itiraza açıktır.

Kur'an ayetleri bağlamında bu soruna bir çözüm bulmak, kesin bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Hz. İsa'nın öldüğüne delil gösterilen ayetlerde kullanılan "teveffî" kelimesi, yine Kur'an tarafından "uyutmak" anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla Hz. İsa'nın uyutularak göğe kaldırıldığını söylemeye engel bir durum yoktur. Hz. İsa'nın canlı olarak göğe kaldırıldığının kabul edilmesi durumunda sünnetullahı muhalefet, Hz. İsa'nın beşer üstü bir varlık olduğunu kabul, yeme içme gibi ihtiyaçlarını nasıl karşıladığı noktasında sorun yaşama vb. problemler yaşanacağı iddiasına gelince, muarızlarının cevaplarını yukarıda vermiştik. Burada tekrar etmeye gerek yoktur.

Kur'an'dan kesin bir sonuç çıkmayınca ikinci kaynak olan sünnete başvurmak gerekir. Hz. İsa'nın canlı olarak göğe kaldırıldığını iddia eden ve bu konuda tevatür derecesinde hadis bulunduğunu söyleyenler,³² bu yönde bir tane merfu hadis gösterebilmiş değillerdir. Gösterdikleri hadis-i şeriflerin hepsi ya Hz. İsa'nın inişine ya da Deccâl ile vereceği mücadeleye yöneliktir. Dolayısıyla onlara dayanarak "Hz. İsa şu anda yaşamaktadır." demek mümkün değildir. Bu konuda hadis mi yok yoksa bir ihmal mi var? Bu belli değil. Bu nedenle işin hakikatini öğrenmek için literatür taraması yaptık. Yaptığımız taramalarda Hz. İsa'nın yaşar halde göğe kaldırıldığına dair yukarıda verdiğimiz mürsel hadisten başka bir hadis bulamadık. Ancak tekrar yeryüzüne ineceğine dair farklı tarihlerle gelmiş ve tevatür seviyesine ulaşmış pek çok hadis-i şerif mevcuttur. Başlığımız Hz. İsa'nın ölümü ve ref'inin tetkiki olduğundan ref'ine dair hadis bulunmasa da nüzulüne yönelik hadisleri, belki içlerinde ref'ile alakalı bir bilgiye rastlarız diye aşağıya çıkardık:

"Meryem Oğlu'nun aranızda adaletli bir hâkim olarak inmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye koyacaktır. Mal, kimsenin kabul etmeyeceği kadar çoğalacaktır." (Ahmed b. Hanbel, 1993, VII/99).

"Ümmetimden bir grup kıyamet gününe kadar hak üzere açıkça savaşmaya devam eder. Sonra Meryem Oğlu İsa iner. Onların komutanı İsa'ya, 'Gel bize namaz kıldır' der. O da 'Hayır, siz birbirinizin emirisiniz. Bu, Allah'ın bu ümmete ikramıdır.' der." (Müslim, İman, 71).

"Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki Meryem Oğlu'nun aranızda adaletli bir hâkim olarak inmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye koyacaktır. Mal, kimse onu kabul etmeyecek kadar çoğalacaktır." (Ezdî, 1403, XI/399).

"Peygamberler baba bir kardeşirler. Anneleri farklı, dinleri tektir. Ben insanların Meryem Oğlu İsa'ya en yakın olanıyım. Çünkü onunla benim aramda peygamber yoktur. Onu göreceksiniz tanıyın. O, orta boylu, kırmızıdan beyaza çalan açık kırmızı tenli biridir. Baş, ıslak olmadığı halde damlıyormuş gibidir (saçları parlaktır). Haçı kıracak, domuzu öldürecektir. Mal çoğalacaktır. Allah onun zamanında İslam hariç tüm dinleri yok edecektir. Allah onun zamanında yalancı ve tek gözlü olan dalalet Mesih'ini öldürecektir. Yeryüzüne güven hâkim olacak, öyle ki aslan deveyle, kaplan inekle, kurtlar koyunla gezecek; çocuklar yılanlarla oynayacak da birbirlerine zarar vermeyecekler. O (İsa) yeryüzünde 40 sene kalacak sonra ölecek. Müslümanlar onun cenaze namazını kılıp defnedecekler." (Tayâlisî, 1419, IV/301).

"Meryem Oğlu'nun bir hidayet imamı ve âdil bir hâkim olarak aranızda inmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye koyacaktır. Mal, kimsenin kabul etmeyeceği kadar çoğalacaktır." (Humeydî, 1996, II/260).

"Meryem Oğlu'nun bir hidayet imamı ve âdil bir hâkim olarak aranızda inmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizye koyacaktır. Mal, kimse onu kabul etmeyecek kadar çoğalacaktır. Muhammed b. el-Huseyn dedi ki, Meryem Oğlu İsa ile birlikte savaşacaklar Muhammed ümmetidir. Ona karşı savaşacaklar Deccal ve onunla beraber olan Yahudilerdir. İsa (as) Deccal'i, Müslümanlar da Yahudileri öldürecektir. Sonra İsa (as) ölecek, Müslümanlar onun namazını kılacak, Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in yanına defnedilecektir." (Bağdâdî, 1420, III/1323).

³² İddialar için bkz. Kevserî, 1400, s. 42-61; Sifil, 2018, s. 51-61.

“Meryem Oğlu İsa âdil bir imam ve hakkaniyetli bir hâkim olarak inmedikçe kıyamet kopmaz. Öyle ki Kureyş yönetimi zorla alır, İsa domuzu ve maymunu öldürür, haçı kırar, âlemlerin Rabbi Allah için tek bir secde olur (dinler birleşir).” (Bezzâr, 1417, I/621).

Yaptığımız taramada bu hadislerin tamamen bu lafızlarla 41 ayrı kaynaktan geçtiğini gördük. 41 kaynaktan sadece aralarında nüans bulunanları birer kez vermekle yetindik, tekrarlardan arındırdık. Deccâl ile ilgili olanları da tek tek çıkardık. Ancak o hadislerde Hz. İsa'nın göğe canlı şekilde ref edildiğine dair bir bilgi bulunmadığı ve Deccâl da bizim konumuz olmadığı için o hadislere burada yer vermeye gerek görmedik.

Yukarıda verdiğimiz hadislerin özeti şöyledir:

1. Hz. İsa kesinlikle yeniden dünyaya dönecektir ve dönüşü yakındır.
2. Hz. İsa tüm insanları tek din -İslam dini- üzere birleştirecektir.
3. Onun zamanında yeryüzüne mutlak adalet hâkim olacak ve eşsiz bir bolluk yaşanacaktır.
4. Muhammed (sas) ümmeti Hz. İsa'nın yanında, Deccal ve taraftarları da onun karşısında yer alacaktır. Hz. İsa'nın ordusu, Hıristiyan ve Yahudileri öldürecektir.
5. Hz. İsa görevini bitirince bu dünyada ölecek, Müslümanlar tarafından Hz. Peygamber'in yanına defnedilecektir.
6. Hz. İsa'nın nüzulü yaşanmadan kıyamet kopmayacaktır.

SONUÇ

Yaptığımız tüm bu çalışma sonucunda şu gerçeklerle karşılaştık:

1. İngilizlerin eliyle İslam dini içerisinde yeni mezhepler ve İslam'a alternatif yeni dinler kuruluncaya kadar kendi içinde çelişen bir iki istisna hariç hiç kimse Hz. İsa'nın öldüğünü iddia etmemiş; tüm İslâm âlimleri ittifakla onun yaşadığını kabul etmiştir. Farklı zaman aralıklarında yaşayan Hasan Basrî (ö. 110/728), İbn Kuteybe (ö. 276/889), Taberî (ö. 310/922), Mâturidî (ö. 333/944), Semerkandî (ö. 373/983), Sa'lebî (ö. 427/1035), Zemahşerî (ö. 538/1143), Râzî (ö. 606/1209), Kurtubî (ö. 671/1272), İbn Kesîr (ö. 774/1372), Âlûsî (ö. 1270/1853) gibi müfessirlerin tamamı, öldürüldüğüne dair ayetlerin farklı anlamaya müsait olması ya da öldüğüyle ilgili hiç hadis bulunmaması nedeniyle Hz. İsa'nın canlı olarak göğe kaldırıldığını söylemiştir. 1800 yılından önceki literatüre yönelik yaptığımız taramada bir iki istisna hariç hiçbir kaynaktan Hz. İsa'nın öldüğünü söyleyene rastlamadık. Hz. İsa'nın öldüğünü söyleyen kaynakların dayandıkları İbn Abbâs gibi isimlerin bunun tam tersini söyledikleri de rivayet edildiğinden onlara da itibar etmedik.

2. Hz. İsa'nın vefat ettiğini haber veren ayetlerdeki “teveffî” kelimesi yine Kur'an tarafından başka ayetlerde “uyutma” anlamında kullanılmıştır. Hz. İsa'nın uyutularak göğe yükseltildiğini kabul etmek, tekrar yeryüzüne indiğinde burada vefat edeceğine dair pek çok hadis-i şerifi inkârdan bizi korumaktadır.

3. Hz. İsa'nın ölmediğine dair mürsel de olsa bir hadis-i şerif bulunmakta, bu hadiste Allah Rasulü (sas) açıkça Hz. İsa'nın ölmediğini bildirmektedir. Hâlbuki öldüğüne dair hiç rivayet yoktur. Hz. İsa'nın kimliği konusunda, kendi aile fertlerini yanına alarak mübâhale yapmayı teklif edecek kadar ciddi münazaralar yapan Allah Rasulü'nün (sas), Hz. İsa ölmüş olsaydı bunu Hıristiyan heyetlerine söylememesi, onların bu noktadaki yanlış inançlarını düzeltmemesi bize mümkün görünmemektedir.

4. Hz. İsa'nın tekrar yeryüzüne nüzul edince bu dünyada eceliyle öleceği ilgili hadislerde bildirilmiştir. Dolayısıyla hâl-i hazırda ölmediğini söylemek Hz. İsa'ya bir ölümsüzlük ya da Hıristiyanların yaptığı gibi bir ilahlık isnat etmek anlamına gelmez. Üzeyir aleyhisselamı ve Ashab-ı Kehf'i bu dünyada keyfiyetini bilmediğimiz bir şekilde öldüren, diriltten, uyutan Allah (cc), Hz. İsa'yı da pekâlâ gökyüzünde tekrar ininceye kadar yaşatabilir.

5. İbn Abbâs'ın ağzından rivayet edilen Hz. İsa'nın üç ya da yedi saatliğine öldüğü, sonra defnedildiği, daha sonra tekrar dirildiği ve göğe yükseltildiği gibi rivayetlerin İncil ayetlerine dayanan İsrailiyyat türü haberler olduğu ortadadır. Üstelik başka kaynaklarda İbn Abbâs'ın onun ölmediğini söylediği de geçmektedir.

6. Ayetteki "muteveffike" ibaresi, uyutma anlamına da alınsa, kurtarma anlamına da alınsa sonuç değişmez. Çünkü onun uyutularak göğe alınması, aynı zamanda Yahudilerin elinden kurtarılması demektir. Aslı olmayan rivayetlere ya da sonuç doğurmayan yorumlara dayanarak "Hz. İsa yaşıyor diyenler arasında ittifakın olmayışı, bu konuda tevatürün de icman da olmadığını gösterir." gibi bir iddiada bulunmak ilmî bir yaklaşım olmaz. Tevatür iddiasında bulunanlar, Hz. İsa'nın tekrar nüzulünü haber veren hadis-i şeriflerin yalan söylemede birleşemeyecek kadar çok insandan farklı tarikler ve farklı senetlerle gelmiş olmasına dayanarak bu sözü söylemektedirler. Bu hadisler de onun bu dünyada öleceğini bildirdiğinden âlimler arasında Hz. İsa'nın ölmediği noktasında fikir birliği oluşmuştur.

7. Kur'an'ın sübutunun kat'i, sünnetinkinin ise zannî olduğunu; sünnetten hareketle Kur'an'ın yorumlanamayacağını söylemek, hem sünnete ittibayı emreden onlarca ayeti hem de Kur'an ile sünnetin aynı kanallarla bize ulaştığı gerçeğini görmezden gelmek demektir. İddia sahipleri Hz. İsa'nın döneceğine dair hadisleri sübutu zannî diyerek toptan reddetme yerine metâin-i aşere bakımından cerh ya da tadil ederek sıhhatleri noktasında sağlıklı bilgiler verselerdi, yaptıklarına kimse itiraz etmezdi. Ancak bunu yapmadıklarını görüyoruz. Unutulmamalı ki Kur'an da sünnet gibi Hz. Peygamber ve Sahabe-i Kiram kanalıyla bizlere ulaşmış, Hz. Peygamber, Rabbinden aldıklarını vahiy kâtibi denilen sababîlere yazdırarak Kur'an'ın onlar üzerinden bize ulaşmasını sağlamıştır. Kur'an'ın Allah'ın (cc) koruması altında olmasına karşın sünnetin böyle olmadığını söyleyerek onu toptan dışlarsak ortada İslam dini diye bir şey kalmaz. Kur'an'ın Allah'ın koruması altında olduğu ve pek çok uydurma sözün hadis diye rivayet edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Ancak nasıl ki piyasada sahte altın olduğu için tüm altınları çöpe atmıyor, sarraflardan yardım talep ediyorsak; uydurma hadisleri bahane ederek tüm hadislerden de vazgeçemeyiz. İşin ehli, sünneti kendinden olmayandan ayırmak durumundadır ki zaten bunu yapmıştır. Mevzu hadislerin tespiti amacıyla kaleme alınmış onlarca eser vardır.

Tüm bu nedenlerle biz de bu yönde kanaat bildiriyoruz: Hz. İsa ölmemiştir. Ancak böylesi önemli bir konuda, ölmediğine dair mürsel bir hadisin dışında delil bulamamış olmak, söz konusu hadisin de hadis kaynaklarında bulunmayıp sadece tefsirlerde kendisine yer bulmuş olması, "Diğer grubun iddia ettiği gibi Rabbi tarafından öldürülerek göğe kaldırılmasına bir engel yok. Hem bu durum, tekrar yeryüzüne inmesine de mani değil." diye düşünmekten de kendimizi alamamıza neden olmaktadır. Yani tüm bu çalışmanın sonunda yüzde yüz tatmin bulacağımız bir sonuca ulaşamadık. En doğrusunu Allah (cc) bilir.

KAYNAKÇA

- Âlûsî, Ş. (1415). *Rûhu'l-meânî fi tefsîri'l-kur'ânî'l-azîm*. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Ateş, S. (1989). *Yüce Kur'an'ın çağdaş tefsiri*. Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- Bağdâdî, E. (1420). *eş-şerîa*. Dâru'l-Vatan, Riyad.
- Bayraklı, B. (2003). *Yeni bir anlayışın ışığında Kur'an tefsiri*. Bayraklı Yayınları, İstanbul.
- Beğavî, M. (1420). *Meâlimu't-tenzîl fi tefsîri'l-Kur'ân*. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.
- Beyhakî, A. (2003). *Şuabu'l-İmân*. Mektebetu'r-Ruşd, Riyad.
- Bezzâr, E. (1417). *Kitâbu'l-fevâid*. Dâru İbni'l-Cevzî, Riyad.
- Çelebi, İ. (2002). *İslam'da inanç esasları*. Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Ebu Hanîfe, N. (1419). *el-fıkhu'l-ekber*. Mektebetu'l-Furkân, Birleşik Arap Emirlikleri.
- Eş'ârî, E. (1397). *el-İbâne an usuli'd-diyâne*. Dâru'l-Ensâr, Kahire.
- Ezdî, M. (1403). *el-câmi*. el-Meclisu'l-İlmî, Pakistan.
- Ezherî, A. (1407). *el-ayn ve'l-eser fi akâidi ehli'l-eser*. Dâru'l-Me'mûn li't-Turâs, Şam.
- Herrâs, M. (1993). *Faslu'l-makâl fi nuzûli İsa ve katlihi'd-Deccâl*. Mektebetu's-Sünne, Kahire.
- Humeydî, E. (1996). *Müsned*. Dâru's-Sekâ, Dimeşk.
- İbn Ebî Hâtim, A. (1419). *Tefsîru'l-kur'ânî'l-azîm*. Mektebetu Nezzâr Mustafa el-Bâz, Suudi Arabistan.
- İbn Hazm, A. (trs). *el-ihkâm fi usûli'l-ahkâm*. Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut.
- İbn Kesîr, E. (1431). *İhtisârul ulûmi'l-hadîs*. Dâru'l-Meymân li'n-Neşri ve't-Tevzî, Riyad.
- İbn Kesîr, E. (1420). *Tefsîru'l-kur'ânî'l-azîm*. Dârun Tayyibetun li'n-Neşri ve't-Tevzî, Mısır.
- İbn Sa'd, M. (1414). *et-tabakâtu'l-kübrâ*. Mektebetu's-Sadîk, Taif.
- İlhan, A. (1993). *Mehdilik*. Beyan Yayınları, İstanbul.
- Kâdî Abdulcebbar, A. (trs). *Tespîtu delâili'n-nübüvve*. Dâru'l-Mustafa, Kahire.
- Kevârî, K. (2008). *Tefsîru ğaribi'l-kur'ân*. Kahire.
- Kevserî, M. (1400). *Nazratun âbira*. Mektebetu'l-Kudsî, Derb Saâdet.
- Kurtubî, M. (1384). *el-câmiu'l-beyân li-ahkâmi'l-kur'ân*. Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, Kahire.
- Mehmet, V. (1979). *Hulâsatu'l-beyân fi tefsîri'l-kur'ân*. Evkâf-ı İslamiyye Matbaası, İstanbul.
- Merâğî, A. (1365). *Tefsîru'l-merâğî*. Matbaatu Mustafa el-Bâbî, Mısır.
- Mevdûdî, E. (1996). *Tefhîmu'l-kur'ân*. İnsan Yayınları, İstanbul.
- Munzir, M. (1423). *Kitâbu tefsîri'l-kur'ân*. Dâru'l-Meâsir, Medine.
- Necdî, F. (1416). *Tefvîku'r-rahmân fi durûsi'l-kur'ân*. Dâru'l-Âsime, Riyad.
- Râzî, M. (1420). *Mefâtihu'l-gayb*. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.
- Reşid Rıza. (1990). *Tefsîru'l-kur'ânî'l-hakîm*. el-Hey'etu'l-Misriyyetu'l-Âmme, Mısır.
- Sa'lebî, A. (1422). *el-keşf ve'l-beyân an tefsîri'l-kur'ân*. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.
- Sifil, E. (2018). *Nüzûl-i İsa bir itirazın tahlili*. Rihle Kitap, İstanbul.
- Suyûtî, C. (trs). *ed-durru'l-mensûr*. Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Şeltût, M. (1987). *el-fetâvâ*. Dâru's-Şurûk, Beyrut.
- Taberî, M. (1420). *Câmiu'l-beyân fi te'vîli'l-kur'ân*. Muessesetu'r-Risâle, Beyrut.
- Tayâlisî, S. (1419). *Müsned*. Dâru Hicr, Mısır.
- Tuveycerî, H. (1403). *el-ihcâcu bi'l-eser alâ men enkere'l-mehdiyye'l-muntazar*. er-Riyâsetu'l-Amme li-İdâreti'l-Buhûsi'l-İlmiyye, Riyad.
- Ünal, M. (2000). Tefsir kaynaklarına göre Hz. İsa'nın ölümü, ref'i ve nüzülü meselesi. *İslâmiyât*, 3 (4), 133-146.
- Ünal, Z. (2011). *Hz. İsa'nın dönüşü meselesi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Ünsal, H. (2011). *Tefsirde heterodoksi kadıyanilik ve Kur'ân*. Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Vâhidî, A. (1415). *el-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*. Dâru'l-Kalem, Beyrut.
- Zâhirî, E. (1990). *İlmu'l-keîâm alâ mezhebi ehli's-sünneti ve'l-cemâa*. Dâru'l-Ciyli li't-Tibâati ve'n-Neşr, Beyrut.
- Zemahşerî, M. (1407). *el-keşşâf an hakâiki ğavâmidî't-tenzîl*. Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- Zuhaylî, V. (1418). *et-tefsîru'l-munîr*. Dâru'l-Fikri'l-Muâsır, Şam.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Jesus Christ is the leading figure whose birth, death, and also advent were discussed most throughout the history of thought. No other person's birth was discussed as much as his, and this is the case for his death as well. When different beliefs of mahdi or messiah in various cultures examined, he comes the first who was most thought that return to the earth again. All the Christians and vast majority Muslims accept Jesus as the one who will descend to the earth again.

Method

Since this study aims to elaborate on the ascension and the declension of the Jesus Christ we will deal with the arguments about his birth. As for his ascension, all the Christians accept that he was ascended to the thrones after his death, according to existing verses of the Bible. There is not any Muslim who do not accept this ascension, which is revealed by Qur'an, as well. However, Muslims are divided into two regarding the issue that whether he was ascended after the death or he was ascended as he was alive. Both camps have certain proofs from the Qur'an and the prophetic traditions (Sunnah), and they also have some rational arguments. In this study, all of these arguments will be addressed and analyzed under separate sub-sections and a conclusion will be attempted to arrive at.

Results and Discussion

In all these studies, we encounter the following facts:

1. Until the establishment of new denominations in Islam and the new alternatives of Islam by the British, no one not claims that Jesus was dead; all Islamic scholars agree that he lives.
 2. The word "tawaffı" in the verses informing Jesus' death also means "making fall asleep" in other verses of the Qur'an. Thus, it as an indication for us to believe in sayings of the Prophet Muhammad informing that Jesus was admitted to heaven by making him fall asleep, and is going to come back down here again to the earth and then die.
 3. There is a hadith, albeit a mursal hadith, that Jesus did not die, and in this very hadith the Prophet Muhammad informs us that he was not killed. However, there is not any narration informing us that he was dead.
 4. In the relevant hadiths it is narrated that Jesus will die on this earth when he returned to earth again. Thus, saying that he is not already dead does not mean to attribute to Jesus an immortality or a statue of a deity as the Christians do.
 5. The narration coming from Ibn 'Abbas saying that Jesus died for three or seven hours, then was buried, then repeatedly resisted and raised to heaven is evidently based on the verses of Bible.
 6. That the Qur'an provides certainty and necessity, whereas the Sunnah does not provide certainty and necessity, and that the Qur'an cannot be interpreted from the Sunnah is to ignore the truth that the Sunnah and the Qur'an has reached us through the same channel, the Prophet and his companions. The Prophet asked from his Companions to write down the revelations he received from Allah and enabled the Qur'an to reach us through them. Otherwise, such an acknowledgment requires removing the Sunnah from the religion and there would be no such thing as Islam.
- For all these reasons I defend the conviction that Jesus did not die.